

Програма підготовки магістрів у галузі знань – 05 «Соціальні та поведінкові науки» зі спеціальності – 051 «Економіка» спеціалізації (освітньої програми) – «Економіка довкілля і природних ресурсів»

«Екологічний менеджмент та регіональне природокористування»

**150 год./ 5 кредити ЕКТС
(30 год. лекцій, 30 год практичних занять)**

Навчальний контент

Модуль 1.

Змістовий модуль 1. Основи екологічного менеджменту.

Тема 1. Предмет екологічного менеджменту, його зміст, функції та завдання.

Тема 2. Принципи, форми та методи екологічного менеджменту.

Тема 3. Міжнародні стандарти в галузі екологічного менеджменту і аудиту.

Тема 4. Нормативно-правові основи екологічного менеджменту.

Тема 5. Система організації екологічного менеджменту підприємства.

Тема 6. Інструменти екологічної політики на підприємстві.

Модуль 2.

Змістовий модуль 2. Екологічний аудит: система та засоби реалізації.

Тема 7. Екологічний аудит, як засіб комплексної системи управління.

Тема 8. Облік екологічних витрат і доходів.

Тема 9. Аудит системи екологічного менеджменту.

Тема 10. Система екологічної документації підприємства.

Модуль 3.

Змістовий модуль 3. Теоретичні основи регіонального природокористування.

Тема 11. Поняття, зміст і основні принципи регіонального природокористування.

Тема 12. Види природокористування та їх загальна характеристика.

Тема 13. Організація управління регіонального природокористуванням.

Тема 14. Екологічне ліцензування, сертифікація та екологічне страхування.

Тема 15. Збалансоване регіональне природокористування, як інструмент досягнення сталого розвитку регіону.

Програма підготовки магістрів у галузі знань – 05 «Соціальні та поведінкові науки» зі спеціальності – 051 «Економіка» спеціалізації (освітньої програми) – «Економіка довкілля і природних ресурсів»

«Екологічний менеджмент та регіональне природокористування»

150 год./ 5 кредити ЕКТС

(30 год. лекцій, 30 год практичних занять)

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вивчення основних функцій і завдань екологічного менеджменту	2
2	Вивчення загальних і специфічних методів управління природокористуванням	2
3	Знайомство з методикою впровадження схеми екологічного менеджменту і аудиту EMAS	2
4	Екологічні нормативи і стандарти	2
5	Формування системи організації екологічного менеджменту підприємства. Знайомство з основними вимогами до екологічної політики	2
6	Розробка екологічної політики підприємства	2
7	Дослідження етапів створення системи екологічного управління і аудита. Вивчення переліку документів для проведення аудиторського дослідження	2
8	Проведення обліку екологічних витрат і доходів	2
9	Вивчення методики створення звіту про екологічний аудит	2
10	Аналіз міської структури екологічних служб на прикладі міста Херсона	2
11	Застосування принципів регіонального природокористування на практиці	2
12	Використання критеріїв природокористування при оцінці природо-ресурсного потенціалу регіону	2
13	Дослідження показників надійності реалізації природоохоронної програми. Роль ринкових економічних і фінансових важелів в управлінні надійністю програми	2

14	Вивчення порядку проведення екологічного ліцензування, сертифікації та екологічного страхування на прикладі окремих підприємств регіону	2
15	Методика проведення еколого-географічної експертизи природокористування	2
Разом		30

Програма підготовки магістрів у галузі знань – 05 «Соціальні та поведінкові науки» зі спеціальності – 051 «Економіка» спеціалізації (освітньої програми) – «Економіка довкілля і природних ресурсів»

«Екологічний менеджмент та регіональне природокористування»

150 год./ 5 кредити ЕКТС

(30 год. лекцій, 30 год практичних занять)

Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Розвиток екологічного менеджменту у різних країнах світу	4
2	Екологічний менеджмент, як засіб сталого розвитку	4
3	Науково-технічна революція і проблема глобальної екологічної кризи. Розвиток науково-технічної революції і формування матеріальних передумов запобігання глобальній екологічній катастрофі.	5
4	Місце екологічного відділу у структурі міської адміністрації.	4
5	Політики і програми, спрямовані на заощадження коштів муніципалітетів на протязі тривалого періоду.	5
6	Участь населення у прийнятті рішень, що стосуються стану навколишнього середовища	4
7	Розподіл відповідальності під час здійснення аудиту систем екологічного менеджменту.	8
8	Склад і структура аудиторських колективів в процес здійснення екологічного аудиту	9
9	План здійснення аудиту системи екологічного менеджменту	9
10	Приватизаційний екологічний аудит, основні напрями, значення та законодавча база за умов перехідної економіки. Інвестиційний екологічний аудит, його функції та основні задачі	8
11	Основні напрями природокористування південного регіону України	6
12	Інформаційне забезпечення і комплексне планування природокористування	6
13	Управління природокористуванням в розвинутих країнах світу	6
14	Система екологічного страхування. Класифікація видів екологічного страхування, їх принципові особливості	6
15	Основні елементи сталого довгострокового розвитку, їх сутність: політико-правовий, економічний, екологічний, соціальний, міжнародний, інформаційний. Сутність концепції переходу України на модель сталого розвитку	6
Разом		90

Програма підготовки магістрів у галузі знань – 05 «Соціальні та поведінкові науки» зі спеціальності – 051 «Економіка» спеціалізації (освітньої програми) – «Економіка довкілля і природних ресурсів»

«Екологічний менеджмент та регіональне природокористування»

150 год./ 5 кредити ЕКТС

(30 год. лекцій, 30 год практичних занять)

Завдання для поточного та підсумкового контролю

Контрольні питання до 1-го модуля

1. Мета дисципліни «Екологічний менеджмент», її основні завдання.
2. Предмет дисципліни.
3. Місце дисципліни у системі наук про природокористування.
4. Роль екологічної підготовки у системі управління.
5. Методи економічної оцінки впливу на навколишнє середовище.
6. Метод ринкової оцінки фізичних ефектів.
7. Визначення ринкової вартості.
8. Метод суб'єктивної оцінки вартості.
10. Загальна структура дослідження методом суб'єктивної оцінки вартості.
11. Методи виявлених переваг.
12. Екологічне районування міста на основі використання біологічних інтегральних індикаторів.
13. Стан здоров'я населення - екологічний показник якості навколишнього середовища.
14. Основні принципи економічного регулювання.
15. Використання податків, штрафів і платежів в якості економічних важелів.
16. Прибутковий податок, податок на майно та інші місцеві податки.
17. Критерії затвердження місцевої податкової системи.
18. Стягнення податків та зборів як засіб збільшення фондів грошових коштів на урядові потреби.
19. Плата за використання природних ресурсів та забруднення навколишнього середовища.
20. Суспільне споживання, дотації субсидії та позики.

21. Передача власності шляхом платежів.
22. Загальна характеристика організації охорони довкілля на підприємстві.
23. Охорона довкілля, як завдання різних рівнів менеджменту.
24. Інституція осіб, відповідальних за охорону довкілля на підприємстві.
25. Організація охорони довкілля на підприємстві.
26. Форми інтегрування охорони довкілля в організаційну структуру підприємства: лінійна, штабна, функціональна, матрична.
27. Організаційні аспекти функціонування системи менеджменту довкілля підприємств.
28. Британський стандарт у галузі систем екологічного менеджменту.
29. Схема екологічного менеджменту і аудитування EMAS.
30. Серія міжнародних стандартів систем екологічного менеджменту.
31. Основні вимоги системи «Загального менеджменту якості TQM».
32. Переваги екологічного менеджменту у порівнянні з традиційними системами управління.

Контрольні питання до 2-го модуля

1. Поняття екологічного аудиту.
2. Цілі екологічного аудиту.
3. Сім етапів створення системи екологічного управління і аудита.
4. Види екологічного аудиту.
5. Зовнішній екологічний аудит.
6. Внутрішній екологічний аудит.
7. Сутність екологічних витрат.
8. Прозорість екологічних витрат.
9. Облік екологічних витрат.
10. Види екологічних витрат.
11. Місця виникнення екологічних витрат.
12. Майбутні екологічні витрати.
13. Облік носіїв витрат.
14. Управління екологічними витратами.
15. Програма екологічного аудиту системи екологічного менеджменту.
16. Аудит як засіб офіційної сертифікації системи екологічного менеджменту.
17. Розподіл відповідальності під час здійснення аудиту систем екологічного менеджменту.
18. Переваги екологічного аудиту.
19. Форми екологічних аудитів.
20. Склад і структура аудиторських колективів.

21. План здійснення аудиту.
22. Позитивні результати проведення екологічного аудиту.
23. Вимоги до звіту про аудит.
24. Загальна характеристика екологічної документації.
25. Вимоги до складання документації у системі екоменеджменту.
26. Відповідальність за ведення документації.
27. Довідник системи екологічного менеджменту, його характеристика та порядок складання.
28. Списки, директиви, вказівки.
29. Робочі та виробничі інструкції.
30. Схема документообігу.
31. Управління системою документації.
25. Матриця документів.

Контрольні питання до 2-го модуля

1. Поняття «природокористування».
2. Зміст регіонального природокористування.
3. Об'єкти та суб'єкти регіонального природокористування.
4. Природні системи і природні процеси, як сфери природокористування.
5. Еколого-економічні принципи регіонального природокористування.
6. Екологічні фактори в системі природокористування.
7. Значення екологічних факторів у розробці системи регіонального природокористування.
8. Види природних ресурсів.
9. Класифікація природних ресурсів.
10. Форми видобутку природних ресурсів.
11. Форми використання природних ресурсів.
12. Територіальні природно-ресурсні системи.
13. Види оцінок природних ресурсів.
14. Земельні ресурси в системі природокористування
15. Поняття землекористування.
16. Раціональне землекористування.
17. Поняття водокористування.
18. Основні проблеми забезпечення водою регіонів України.
19. Лісні ресурси та лісокористування.
20. Використання мінерально-сировинних ресурсів.
21. Природокористування у береговій зоні моря.
22. Основні виміри і оцінки природокористування.
23. Критерії природокористування.
24. Основні методи вимірів природокористування.
25. Методи оцінки природно-ресурсного потенціалу.
26. Сутність збалансованого регіонального природокористування.

27. Принципи збалансованого регіонального природокористування
28. Концепції інтенсифікації природокористування.
29. Сучасний технологічний простір, як територіальна модель природокористування.
30. Методи управління природокористуванням.
31. Інституційні основи управління природокористуванням.
32. Механізми регулювання землекористування.
33. Інформаційне забезпечення та комплексне планування.
34. Зміст і цілі еколого-географічної експертизи.
35. Принципи проведення експертизи.
36. Основні методи еколого-географічної експертизи.